

Viite: U 63/2016 vp

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Lausunto tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta kertoa sivistysvaliokunnalle näkemyksensä valtioneuvoston kirjelmästä U 63/2016 vp, joka koskee komission direktiiviehdotusta tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla (COM(2016) 593 final).

Pääviestit

1. Medialiitto toivoo, että eduskunta tukee kotimaisen vapaan median toimintaedellytyksiä digitaalisilla markkinoilla ja kannattaa komission ehdottamaa lehtijulkaisujen suojaa eli niin sanottua kustantajan lähioikeutta. Valtioneuvosto on ottamassa kielteisen kannan lehtijulkaisujen suojaan. Tämä on kotimaisen kulttuurin ja sivistyksen kannalta hämmentävä linjaus.
2. Sananvapauden vastuujärjestelmän piirissä olevan ammattimaisen journalismin edellytykset on tärkeää turvata digitaalisilla markkinoilla. Hakukoneiden ja sosiaalisen median algoritmit tarjoavat ihmisten aiemman verkkokäyttämisen pohjalta heille räätälöityjä hakutuloksia ja sisältöjä. Tämä voi johtaa niin sanottuun sosiaaliseen kuplautumiseen ja erilaisten vastakkainasettelujen jyrkentymiseen. Lisäksi verkon kautta on jaossa valtavat määrät väärää tietoa. Kansalaisilla on oikeus saada faktatarkistettua informaatiota omien mielipiteidensä muodostamisen pohjaksi. Komission ehdottama uusi lähioikeus turvaa tätä tarkoitusta, demokraattisen yhteiskunnan toimivuutta.
3. Lehdet voisivat uuden lähioikeuden nojalla lisensoida digitaalisia julkaisujaan muun muassa internetin kaupallisille hakupalveluille, mediaseuranta- ja uutisaggregointipalveluille ja sosiaalisen median palveluille, jotka hyödyntävät lehtien julkaisemia sisältöjä omissa palveluissaan. Lehdet tarvitsevat uusia ansaintamalleja digitaalisen kasvun vahvistamiseksi, kun tilaus- ja

mainosmyyntiin perustuvat perinteiset ansaintamallit ovat suurissa haasteissa teknologisen kehityksen ja kulutustottumusten muutosten vuoksi. Uuden lähioikeuden lisensoinnista syntyvät tulot eivät yksin pelasta mediaa, mutta jokainen uusi euro on tärkeä kotimaisten julkaisujen elinvoimaisuuden turvaamiseksi tulevinakin vuosina.

4. Valtioneuvoston U-kirjelmään sisältyy kannanotto, joka merkitsee suurta periaatteellista linjanmuutosta kotimaisen kulttuurin ja tekijänoikeuspolitiikan kannalta. Suomessa, ja myös kansainvälisesti, tekijänoikeuden rooli ja merkitys yhteiskunnassa on nähty sekä luovan työn että luovien alojen yritystoiminnan mahdollistajana ja kannustajana. Nyt tekijänoikeussäntely nähdään U-kirjelmässä esteenä digitaalisille teknologiapalveluille.
5. Kun Euroopan komissio puolustaa eurooppalaista vapaata ja moniarvoista lehdistöä nähdessä sen merkityksen kansalaisten tiedonsaannin turvaamiselle, Suomi asemoi itsensä puolustamaan yhdysvaltalaisen teknologiajättien liiketoimintaa. Medialiitto toivoo, että eduskunta näkisi kotimaisen median merkityksen tärkeäksi ja tukisi komission kantaa.
6. Edellä esitetyltä pohjalta esitämme kahta konkreettista muutosta valtioneuvoston kantaan:

Muutosehdotukset valtioneuvoston kantaan

Ehdotamme, että eduskunta edellyttäisi valtioneuvoston poistavan Suomen kannasta jäljempänä mainitut kaksi yliviivattua kohtaa (U-kirjelmän s.13):

1. "Suomi tukee yleisellä tasolla komission pyrkimyksiä edistää tekijänoikeudella suojattujen sisältöjen rajat ylittävää saatavuutta sisämarkkinoilla sekä tavoitetta saattaa tekijänoikeuden rajoitukset ajan tasalle tavalla, joka huomioi uudet hyödyntämistavat. Suomi katsoo, että direktiivissä tulee pyrkiä löytämään tasapaino toisaalta tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeutettujen etujen ja elinkeinovapauden suojelemisen ja toisaalta yhteiskunnallisten tavoitteiden ja perusoikeuksien, kuten tieteen ja kulttuurin vapauden ja sananvapauden, välillä. ~~Suomi pitää tärkeänä, että sääntelyllä ei aseteta esteitä tietoyhteiskunnan ja tietoverkkojen toiminnan kannalta tärkeiden palveluiden ja infrastruktuurien toimivuudelle, kuten hakukoneille ja linkitykselle."~~

Perustelut:

Tekijänoikeudet sekä patentin ja tavaramerkin kaltaiset teollisoikeudet suojaavat yritysten investointeja. Sisällöntuotannon alalla toimiville yrityksille tekijänoikeudet ovat keskeinen omaisuus. Jos tekijänoikeudet nähdään valtioneuvoston kannassa mainitulla tavalla esteenä palveluille ja verkkojen toimivuudelle, tilanne on luovilla aloilla toimivien yritysten kannalta kestävä. Samalla logiikalla esimerkiksi musiikin tekijänoikeudet olisivat este radioyritysten

toiminnalle ja audiovisuaaliset tekijänoikeudet este elokuvateattereiden ja televisioyriytysten toiminnalle – oikeuksista kun pitää sopia.

Tekijänoikeudessa on pohjimmiltaan kyse siitä, että toisen omaa ei saa luvatta ottaa. Digitaalinen ympäristö ei muuta tätä peruslähtökohtaa. Ammattimaisen, laadukkaan journalismin tuottaminen on kallista. Tekijänoikeuksien avulla mediayriytysten on mahdollista saada tuotantokustannuksilleen katetta ja jatkaa uusien sisältöjen tuotantoa.

Oikeuksista sopiminen on normaalia yritysten välistä liiketoimintaa. On väärin, jos esimerkiksi hakupalveluja ja suojattuihin sisältöihin linkittämiseen perustuvia palveluja tuottavat yritykset oikeutetaan hyödyntämään kaupallisesti kilpailijoidensa tuottamia sisältöjä. Käytöstä tulisi sopia.

2. ”Markkinoiden toimivuuden osalta Suomi painottaa, että EU:n tekijänoikeuspolitiikan tavoitteena tulee olla EU:n kilpailukyvyyn ja sisämarkkinoiden toimivuuden parantaminen ja tekijänoikeusmarkkinoiden kokonaisvolyymien kasvu niin oikeudenhaltijoiden ja sisältöteollisuuden kuin kuluttajien hyväksi. Näin ollen tekijänoikeussäätelyn ja siihen liittyvän sähköisen kaupankäynnin säätelyn tulee tukea myös uusien ja innovatiivisten sisältöjen, palveluiden ja tuotteiden sekä liiketoimintamallien kehittämistä ja markkinoille tuomista. Säätelyn lähtökohtina tulee olla toimivuus digitaalisessa toimintaympäristössä, uusien liiketoimintamallien mahdollistaminen ja teknologianeutraalius. Suomi katsoo, että sisämarkkinoilla pikemminkin tulisi vähentää kuin lisätä oikeuksien pirstaloitumista ja pyrkiä välttämään uusien oikeudenhaltijoiden ja oikeuksien synnyttämistä.”

Perustelut:

Ylivivattu virke tarkoittaa sitä, että valtioneuvosto vastustaa komission esittämää lehtijulkaisujen suoja eli lehtikustantajan oikeutta sopia julkaisujensa digitaalisesta kopioinnista ja saattamisesta yleisön saataville (direktiiviehdotuksen 11 artikla).

Valtioneuvoston U-kirjelmän mukaan säätelyn lähtökohtina tulee olla muun muassa toimivuus digitaalisessa toimintaympäristössä ja uusien liiketoimintamallien mahdollistaminen. Kirjelmässä painotetaan myös sananvapauden merkitystä yhteiskunnallisena tavoitteena. Valtioneuvoston kielteinen kanta lehtijulkaisujen suojaan on ristiriidassa näiden peruslähtökohtien kanssa.

Komission ehdottama lehtijulkaisujen suoja on uusi tekijänoikeuden lähioikeus, joka vahvistaa vapaan lehdistön asemaa ja sen myötä kansalaisten tiedonsaantia ja sananvapauden toteutumista digitaalisessa ympäristössä. Kustantajat saivat lähioikeuden myötä mahdollisuuden uuteen digitaaliseen liiketoimintaan –

oikeuden lisensointiin eli myymiseen – perinteisen ilmoitus- ja tilausmyynnin rinnalle. Digitaalinen kasvu on media-alalle pidemmällä aikavälillä elinehto.

Uuden lähioikeuden myötä lehtikustantajien neuvotteluasema vahvistuisi suhteessa erilaisiin verkkopalveluihin, kuten uutisaggregointi- ja mediaseurantapalveluihin, hakupalveluihin ja sosiaalisen median palveluihin. Myös mahdollisuudet puuttua sisältöjen luvattomaan käyttöön paranisivat. Näin siksi, että kustantajat olisivat itsenäisen oikeudenhaltijan asemassa.

Komission ehdotus tukee kotimaisen ammattimaisen journalismin edellytyksiä. Tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden oikeuksiin ehdotus ei puutu. Direktiivissä on selvyyden vuoksi nimenomaisesti vahvistettu, ettei uuteen oikeuteen voida vedota tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita vastaan eikä viedä heiltä oikeutta teostensa ja aineistojensa hyödyntämiseen.

Eurooppalaisten Piraattipuolueiden edustajat ovat vastustaneet ehdotusta leimaamalla sen Google- tai linkkiveroksi. On myös väitetty, että kustantajat haluaisivat estää yksityishenkilöitä jakamasta lehtien sisältöä sosiaalisen median palveluissa. Tekijänoikeuskorvaukset eivät ole veroja, vaan vastike oikeuksien hyödyntämisestä. Kustantajat eivät halua estää yksityishenkilöitä jakamasta sisältöjä, vaan päinvastoin kannustavat lukijoita jakamiseen käyttämällä sosiaalisen median kuvakkeita juttujen yhteydessä. Lehtijulkaisujen suojassa on kysymys sisältöjen kaupallisesta hyödyntämisestä ja siitä saatavasta korvauksesta, ei yksityishenkilöiden välisestä jakamisesta tai linkittämisestä.

Kustantajat ovat tällä hetkellä epätasa-arvoisessa asemassa äänite- ja elokuvatuottajiin sekä televisio- ja radioyrityksiin nähden, sillä näille on jo aiemmin säädetty laajemmat oikeudet kuin mitä komissio nyt ehdottaa lehtikustantajille. Emme näe kestäviä perusteita sille, että pääosin tekstimuotoiset sisällöt ovat huonommassa asemassa kuin ääneen ja liikkuvaan kuvaan perustuvat sisällöt.

Muut kommentit

Tekijänoikeuden rajoitukset sekä myynnistä poistuneet teokset. Komissio ehdottaa uutta sääntelyä eräistä tekijänoikeuden rajoituksista sekä myynnistä poistuneiden teosten käytöstä (artiklat 3, 4 ja 7). Medialiiton näkemys on, että aineistojen käytöstä tutkimuksen ja opetuksen tarpeisiin samoin kuin myynnistä poistuneiden teosten käytöstä tulee sopia oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien kesken. Suomen sopimuslissenssisääntely muodostaa hyvän pohjan sopimiselle. Sopimuslissenssi turvaa käyttäjän yksittäisten oikeudenhaltijoiden vaateilta, kun sopimus tehdään oikeudenhaltijoita laajasti edustavan järjestön kanssa.

Kustantajan korvausoikeus. Suomi ei ota U-kirjelmässä kantaa direktiiviehdotuksen 12 artiklaan. Sen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalla on oikeus vaatia korvausta tekijänoikeuden rajoitussäännöksen perusteella, kun tekijä on siirtänyt tai lisensoinut oikeutensa kustantajalle. Medialiiton mielestä Suomen tulisi kannattaa ehdotusta. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskeva Bernin yleissopimus (79/1986) säätää, että tekijänoikeus on voimassa tekijän ja hänen oikeutensa haltijoiden hyväksi. Komission ehdotus vastaa tätä peruseriaatetta.

Suomen osalta ehdotuksen toteuttaminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että kustantajat saisivat osuuden niin sanotusta yksityisen kopioinnin hyvityksestä sekä lainauskorvauksesta. Nämä ovat budjettirahoitteisia tekijänoikeuskorvauksia.

Medialiitto kannattaa muutoksen toteuttamista niin, ettei se vaikuttaisi tekijöiden korvauksiin. Tekijänoikeuslakiin voitaisiin ensi kädessä lisätä säännös, jonka nojalla mainittuja korvauksia voidaan tilittää sekä tekijöille että kustantajille. Vasta kun korvaukset olisivat kansainvälisesti katsoen hyvällä tasolla, kustantajille voitaisiin maksaa oma korvausosuus säilyttäen tekijöiden osuudet vähintään aikaisempien vuosien tasolla.

Arvokuilu. Komission tavoitteet niin sanottua arvokuilua koskevalle ehdotukselle (artikla 13) ovat kannatettavat. Sisältöjen tuottaminen on kallista erityisesti pienellä kielialueella. Tietoyhteiskunnan palvelutarjoajien, jotka omilla aktiivisilla toimillaan mahdollistavat sisältöjen hyödyntämisen palveluissaan, tulisi sopia sisältöjen käytöstä. Näin osa siitä taloudellisesta arvosta, jonka sisältötuottajien investoinnit saavat aikaan, palautuisi uusien sisältöjen tuottamiseen.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Satu Kangas
johtaja, lakiasiat ja viestintäpolitiikka

Medialiitto (ennen Viestinnän Keskusliitto) on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenyrityksemme edistävät sananvapautta, kotimaista kulttuuria ja demokratiaa tuottamalla suomalaisille laadukkaita mediatuotteita ja -palveluja. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, Sanomalehtien Liitto ja Suomen Kustannusyhdystys. Yhdessä edustamme lähes 700:ää yritystä, jotka työllistävät noin 20 000 henkilöä ja tuottavat 4,3 miljardin euron liikevaihdon.